

Strijdlustig klaroengeschal in de Paaskerk

‘Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort’, BWV 126

Cantate BWV 126 dateert uit het tweede seizoen van Johann Sebastian Bachs verblijf als cantor van de Thomaskerk in Leipzig. Het kerkjaar 1724-25 werd – zoals hier vaker geschreven - zijn meest productieve cantatejaar, waarin Bach een complete cantatecyclus voor ogen stond, gebaseerd op een eenduidig en samenhangend grondplan in tekst en muziek.

Cantates uit de tweede jaargang

Bach koos voor die tweede cantatecyclus teksten en melodieën van geselecteerde kerkliederen passend bij de kerkelijke zondag, en waar mogelijk ook verbonden met de evangeliëlezing van die dag. Begin- en slotregels van het gekozen koraal dienden vaak alleen voor de openings- en slotkoren. De middendelen werden opnieuw gedicht om te kunnen passen in de structuur van recitatief en aria. Bach vond waarschijnlijk in Andreas Stüber, voormalig conrector van de Thomasschool, de ideale tekstschrijver. Diens abrupt overlijden eind januari 1725 kan goed verklaren waarom Bach zijn ambitieuze plan, een volledige reeks koraalcantates, niet consequent heeft kunnen voltooien. Vanaf Pasen 1725 veranderde het karakter van de cyclus. Na 42 koraalcantates ontstaan dan 4 cantates op teksten van onbekende herkomst, gevolgd door 9 cantates op teksten van Marianne von Ziegler.

BWV 126: alles draait om het Woord

Slechts twee dagen na de première van BWV 125 ter gelegenheid van het feest van Maria Lichtmis, verrast Bach de gemeente van de Thomaskerk met BWV 126. De cantate is bedoeld voor de liturgie van 4 februari 1725, zondag sexagesima. De bijbehorende schriftlezingen komen uit de tweede brief van apostel Paulus aan de Corinthiërs (XI, 19-XII, 9) en uit het evangelie van Lucas (VIII, 4-15) waarin deze een verslag geeft van het optreden van Jezus als rondtrekkend evangeliëbrenger. Het Bijbelfragment spitst zich toe op de gelijkenis van de zaaier. Alleen het zaad (lees het woord van God) dat in goede aarde valt, zal vrucht dragen.

Zoals zo vaak, gebruikt Bach in het openingsdeel een kerklied van Martin Luther (1542), tevens de titel van de cantate: Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort, vrij vertaald: Houd ons, Heer, trouw aan uw woord. Alles in deze cantate draait om Het Woord. De volgende regels liegen er trouwens ook niet om: und steur' des Pabsts und Türken Mord, die Jesum Christum, deinen Sohn, stürzen wollen von seinem Thron. Ofwel: weerstreef de criminele bedoelingen van papisten en ongelovigen, die JC, uw zoon, van de troon willen stoten.

En ja, wat voor muziek hoor je daarbij? Er is sprake van de gebruikelijke strijkersbezetting, twee hobo's en continuo naast vierstemmig koor. Maar ruim boven de expressieve en stuwende muziek klinkt een virtuoze trompetpartij. Een bloeddorstige tekst gecombineerd met licht militant klaroengeschal. De boodschap is duidelijk: we zijn op oorlogspad en we gaan voor de winst!

In de hierna volgende aria weven drie blazers, twee hobo's en fagot, samen met de tenor een zangerig web, vol versieringen op uitgerekte lettergrepen. Zo kunnen we oeverloos drijven op woorden als *erfreuen* en *zerstreuen*.

Het uitgesponnen, curieuze recitatief dat hierop volgt is een overdenking op zich. De beide zangers onderbreken om beurten hun tekst met een gezamenlijk kort gezongen adagio op een enkele koraalregel. Alsof zij zichzelf in de rede vallen steunend op de vertrouwde koraalmelodie.

Retorisch gooi- en smijtwerk

Was in beide vorige delen de retorische tekstbehandeling al prominent aanwezig, in de laatste aria voor bas en continuo komt Bach met een subliem staaltje muzikale spreekvaardigheid. En wat een lol moet hij gehad hebben bij het schrijven van deze noten.

Hoe verpak je een nare boodschap in een goedklinkend en lekker bekkend verhaal?

Nergens over de top, maar volkomen beheerst wordt opgeblazen trots hier flink allitererend naar de afgrond gewezen: stürze zu Boden schwülstige Stolze! Om en om storten cellist en zanger zich de diepte in om ons, nederig kerkvolk, aanschouwelijk te maken waar het razen van vijandige machten toe leiden zal.

Een concluderend recitatief voor tenor onderstreept ten slotte nog eens de portee van deze leercantate: so wird dein Wort und Wahrheit offenbar. Via een muzikale preek zijn we terug bij het woord van de evangelist.

En aldus gesticht, klinkt tot slot met trompet het vierstemmig slotkoraal. Bach grijpt opnieuw naar een tekst van Luther, 'Verleih uns Frieden gnädiglich, herr Gott, zu unsern Zeiten(!)' uit 1529, een verduitste versie van Da pacem Domine. Een gebed om vrede en om goede regeerders die ons door bekwaam bestuur in staat stellen een devoot en rustig leven te leiden, vrij van vrees en vervolging. Een kleine vijf eeuwen tussen die tekst en het huidig tijdsgewoel. Wereldleiders op een klimaatop, bankrovers op de beurs, de conclusies van de commissie Davids en straks die van De Wit. Bach, hoezo niet actueel?

Wie oren heeft, die hore!

De Bach Cantorij Baarn voert cantate BWV 126 aanstaande zondag om 19.30 uur uit tijdens de interkerkelijke dienst in de Paaskerk. Voorganger is ds M.A. Los.

Als vocale solisten begroet de cantorij tenor Henk Gunneman en Joep van Geffen, bas. Behalve BWV 126 zal het koor ook een vijfstemmige zetting van *Verleih uns Frieden gnädiglich* zingen van de hand van Heinrich Schütz.

Solisten, koor en orkest staan onder leiding van Bas Ramselaar. Trompettist is Beatrijs Korevaar en organist is Henk van Zonneveld.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en - indien mogelijk - een foto van tenor Henk Gunneman, en/of bas Joep van Geffen (zie andere bijlagen)